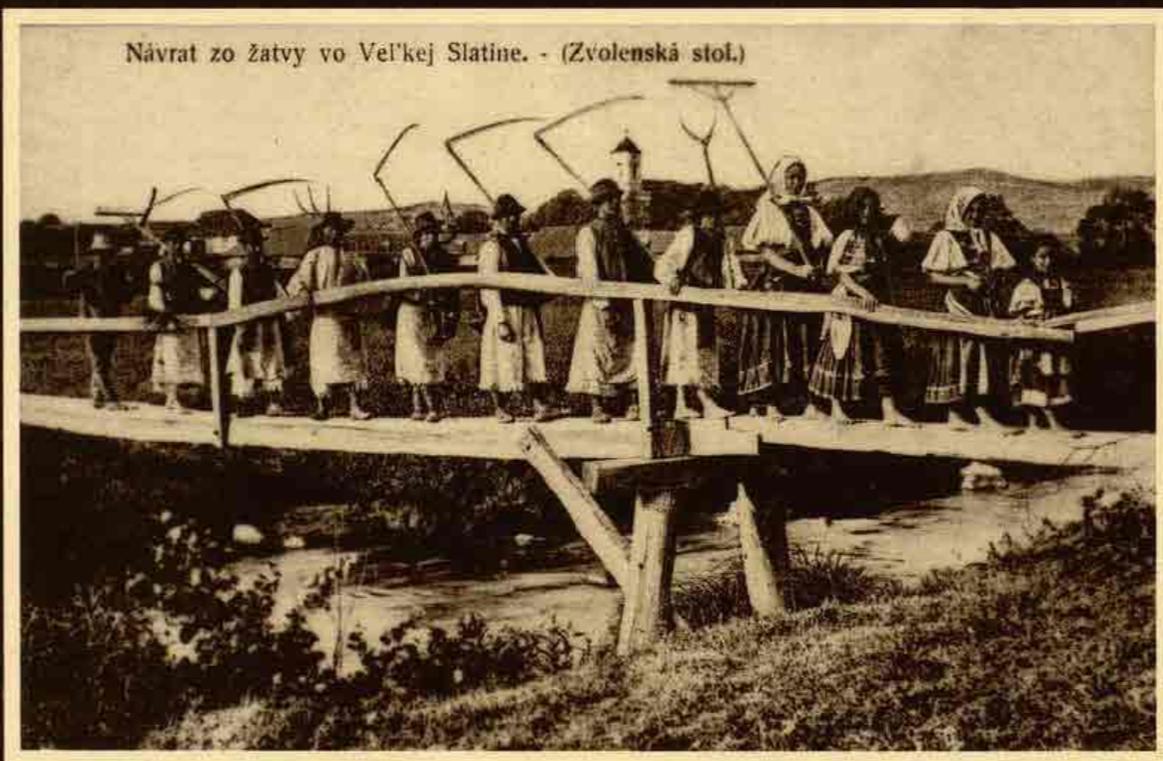

Slovenský národopis

1-2
38-1990

- Na obálke:* 1. strana: Návrat zo žatvy. Prvá pol. 20. stor., Zvolenská Slatina, okr, Zvolen. Foto P. Socháš
4. strana: Pozvánky na zábavy v Pezinku. K článku K. Popelkovej: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období. Foto H. Bakaljarová

Na príprave čísla spolupracovali PhDr. Gabriela Kiliánová a PhDr. Peter Salner, CSc.

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašparíková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosálová, Antonín Robek, Peter Slavkovský, Viera Urbancová

Slovenský národopis

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

VEDA

VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

BRATISLAVA

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)

European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

K FUNKCII SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNO-KULTÚRNE ASPEKTY

Filová, Božena: O etnografickom výskume spoločenských skupín	8
Širovátka, Oldřich: Skupina, lid a národ v koncepcii folklóru	13
Jakubíková, Kornélia: Pohlavná a veková diferenciácia v svadobných obyčajoch na Slovensku	19
Nikoličová, Desanka: Autorita a socializácia jednotlivca v rodine	29
Radovanovičová, Miljana: Problematika socializácie v srbskej etnografii 19. a prvej polovice 20. storočia	35
Ratica, Dušan: Miesto starých ľudí v rodinnom a spoločenskom živote slovenskej dediny	39
Onderčaninová, Andrea: Spoločenské kontakty starých ľudí v súčasnosti	45
Beněš, Bohuslav: K vlivu tradície na vznik a formovanie skupín v dětských folklórnych souborech	51
Profantová, Zuzana: Generácia ako determinanta v transmisii a tradícii folklórneho žánru	55
Slavkovský, Peter: Sezónni robotníci ako sociálna skupina	65
Kalavský, Michal: Spoločenský pôvod remeselníckych učňov a zmluvné vzťahy v rokoch 1889–1938 vo vybraných oblastiach Slovenska	71
Čukan, Jaroslav: Funkcie podporného spolku v baníckej obci	83
Kardošová, Monika: Živnostníci ako profesionálna skupina a ich význam pre spoločenský život mesta v medzivojnovom období	91
Darulová, Jolana: Odras sociálnych skupín v ľudovej próze	99
Habovštiak, Anton: Tajný jazyk hornooravských predavačov plátna ako prejav ich skupinovej odlišnosti	103
Bandić, Dušan: K výskumu hodnotových orientácií vedeckej ustanovizne ako špecifickej spoločenskej skupiny	111
Frölec, Václav: Mikrostruktúra tradičného lokálneho spoločenství v Čechách a na Moravě v 19. storočí	117
Kovačevićová, Soňa: Spolkový život v Liptovskom Mikuláši v rokoch 1830–1945	135
Langer, Jiří: Význam sociálneho prostredia pre kultúrne diferenciácie v sídelnom vývoji	150
Podoba, Juraj: Odras sociálnej štruktúry na vý-	

voji stavebnej kultúry a bývania na slovenskom vidku	160
Štibrányiová, Tatiana: K problematike teritoriálnych skupín (na príklade kopaničiarskej obce Valaská Belá)	167
Méryová, Margita: Veková a sociálna diferenciácia lokálneho spoločenstva (na príklade tanečného života)	173
Kandert, Josef: Funkcie tzv. lepších rodín ve vytváření hodnotových systémů středoslovenské vesnice	181
Škovierová, Zita: Súčasné funkcie susedských skupín	184
Paríková, Magdaléna: Miesto a funkcie služobníctva v lokálnom spoločenstve	191
Chorváthová, Lubica: K otázke vplyvu cirkevného života na formovanie záujmových skupín lokálneho spoločenstva Slovenska v prvej polovici 20. storočia	194
Popelková, Katarína: Spoločenské príležitosti stretávania sa obyvateľov malého mesta v medzivojnovom období	199
Beňušková, Zuzana: Profesia pôrodných báb v kultúrohistorickom kontexte	205
Falfánová, Lubica: Družstevný obchod a lokálna spoločnosť	215
Sulitka, Andrej: K diferenciácii folklórnych tradícií zanikajúceho lokálneho spoločenstva v národnostne zmiešanej oblasti	224
Michajlova, Kaťa: Potulní spěváci-žobráci jako sociálna skupina a ich funkcie v spoločnosti	230
Kiliánová, Gabriela: Žobráci ako spoločenská skupina a jej vzťahy k lokálnemu spoločenstvu	237
Luther, Daniel: Bratislavské korzo v minulosti	247
Vanovičová, Zora: K spoločenskej funkcii folklórnych humoristických postáv v meste	253
Svecová, Soňa: Funkcia spoločenského vedomia v utváraní a existencii etnografických skupín Slovenska	257
Marušiaková, Jelena: Malé etnické skupiny – pokus o vnútornú klasifikáciu	262
Dubayová, Mária: K problematike vzťahov cigánskej lokálnej a cigánskej etnickej skupiny	274
Mann, Arne B.: Výber manželského partnera u Cigánov-Rómov na Spiši	278
Salner, Peter: Na margo kolokvia	285
DISKUSIA	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – poznámky retrospektíve	287
Urban, Marian: Filmy o ľudovej kultúre a Etnofilm Čadca	292

Luther, Daniel: Vedecký film a videozáznam na Etnofilme Čadca	294
Lužica, René: Etnofilm a televízne programy o ľudovej kultúre	295
Diskusia na voľnej tribúne Etnofilmu Čadca 1988	298
Záverečný protokol	300
ROZHLADY	
Za Emou Markovou (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Pozdrav k jubileu Sone Švecovej (Marta Botíková)	304
K životnému jubileu M. Kaspera (Milan Leščák)	305
Konferencia „Desať rokov inštitucionálneho národopisného výskumu južného Gemera“ (Jozef Liszka)	306
IX. medzinárodné sympóziu Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. medzinárodná konferencia folkloristov v Bulharsku (Hana Hlôšková)	307
Od detskej knihy k bádaniu o rozprávkach (Viera Gašparíková)	308

RECENZIE A REFERÁTY

Holý, D.: Zpěvní jednotky lidové písně (Soňa Burlasová)	310
Štefanovičová, T.: Osudy starých Slovanov (Monika Kardošová)	311
Dejiny literárnej komparatistiky socialistických krajín (Zuzana Profantová)	311
Norwegische und Isländische Volksmärchen (Gabriela Kiliánová)	312
Něšťastné peníze (Gabriela Kiliánová)	313
Todorov, D.: Blgarskata etnografia (Peter Slavkovský)	314
Takács, B.: Bibliai jelképek (Olga Danglová)	315
Gömöri Néprajza 1–20 (Jozef Liszka)	316
P. Zelenák: Socializácia živností na Slovensku (Jaroslav Čukan)	318
G. V. Starovojtova: Etničeskaja gruppa v sovremennom sovetskom gorode (Zuzana Profantová)	319

СОДЕРЖАНИЕ

К ФУНКЦИИ ОБЩЕСТВЕННЫХ ГРУПП В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ И БЫТА – ИСТОРИЧЕСКИЕ И ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ

Филова, Божена: Об этнографическом исследовании общественных групп	8
Сироватка, Олдржих: Группа, народ и нация в концепции фольклора	13
Якубикова, Корнелия: Половая и возрастная дифференциация в свадебных обычаях в Словакии	19
Николич, Десанка: Авторитет и социализация лица в семье	29
Радованович, Миляна: Социализация в сербской этнографии 19-го и первой половины 20-го	

веков	35
Ратица, Душан: Место старых людей в семейной и общественной жизни словацкой деревни	39
Ондерчанинова, Андреа: Общественные контакты старых людей в настоящее время	45
Бенеш, Богуслав: Влияние традиции на возникновение и формирование групп в детских фольклорных ансамблях	51
Профантова, Зузана: Поколение как детерминанта в трансмиссии и традиции фольклорного жанра	55
Славковски, Петер: Сезонные рабочие как социальная группа	65
Калявски, Михал: Общественное происхождение ремесленных учеников и договорные отношения в избранных областях Словакии в течение 1889–1938 лет	71
Чукан, Ярослав: Функции подсобного общества в обществе шахтеров	83
Кардошова, Моника: Ремесленники в качестве профессиональной группы и их значение для общественной жизни города в межвоенный период	91
Дарулова, Йолана: Отражение социальных групп в народной прозе	99
Хабовштиак, Антон: Секретный язык продавцов полотна из верхней Оравы как проявление их группового отличия	103
Бандич, Душан: К исследованию ценностных ориентаций научного учреждения в качестве специфичной общественной группы	111
Фролец, Вацлав: Микроструктура традиционного местного общества в Чехии и в Моравии в 19-ом веке	117
Ковачевичова, Соня: Жизнь общества в г. Липтовски Микулаш в течение 1830–1945 гг.	135
Лангер, Йиржи: Значение социальной среды для культурной дифференциации в развитии поселения	150
Подоба, Юрай: Отражение социальной структуры в развитии строительной культуры и жилища в словацкой деревне	160
Мерова, Маргита: Возрастная и социальная дифференциация местного общества (на примере танцевальной жизни)	167
Штибраниова, Татьяна: К проблематике территориальных групп (на примере хутора Валаска Бела)	173
Кандерт, Йосеф: Функции так наз. лучших семей в создании ценностных систем среднесловацкой деревни	181
Шковиерова, Зита: Современные функции соседских групп	184
Парикова, Магдалена: Место и функции прислуг в локальном обществе	191
Хорватова, Любица: К вопросу влияния церковной жизни на формирование самостоятельных групп локального общества Словакии в первой половине 20-го века	194
Попелкова, Катарина: Общественные случаи	

встречи жителей небольшого города в межвоенный период	199
Бенюшкова, Зузана: Профессия повивальных бабок в культурно-историческом контексте	205
Фалтянова, Любица: Кооперативная торговля и местное общество	215
Сулитка, Андрей: К дифференциации фольклорных традиций отмирающего местного общества в национально смешанной области	224
Михайлова, Катя: Бродячие певцы-нищие как социальная группа и их функции в обществе	230
Килианова, Габриела: Нищие как социальная группа и их отношения к местному обществу	237
Лутер, Даниел: Братиславское „корзо“ в прошлом	247
Вановичова, Зора: К общественной функции фольклорных юмористических лиц в городе	253
Швецова, Соня: Функция общественного сознания в создании и существовании этнографических групп в Словакии	257
Марушиакова, Елена: Маленькие этнические группы – попытка к внутренней классификации	262
Дубаиова, Мария: К проблематике отношений цыганской местной и цыганской этнической групп	274
Манн, Арне Б.: Выбор супруга у Цыган-Рома в регионе Спиш	278
Салнер, Петер: После колоковия	285
ДИСКУССИЯ	
Лешчак, Милан: Этнофильм Чадца – замечания ретроспективе	287
Урбан, Мариан: Фильмы о народной культуре и Этнофильм Чадца	292
Лутер, Даниел: Научный фильм и видеозапись на Этнофильме Чадца	294
Лужица, Ренé: Этнофильм и телевизионные программы о народной культуре	295
Дискуссия в свободной трибуне Этнофильма Чадца 1988	298
Заключительный протокол совещания жюри Этнофильма Чадца 1988	300
ОБЗОРЫ	
За Эмой Марковой (Ярмила Паличкова-Паткова)	302
Привет к юбилею Сони Швецовой (Марта Ботикова)	304
К жизненному юбилею М. Каспера (Милан Лешчак)	305
Конференция „Десять лет институционального этнографического исследования южного Гемера“ (Йозеф Лиска)	306
IX-ый международный симпозиум Ethnographia Panonica (Юрай Подооба)	306
VIII. международная конференция фольклористов в Болгарии (Хана Хлошкова)	307
От детской книги к исследованию сказок (Вера Гашпарикова)	308
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	

INHALT

ZUR FUNKTION DER SOZIALEN GRUPPEN BEI DER FORMIERUNG DES GESELLSCHAFTLICHEN BEWUSSTSEINS UND DER LEBENSWEISE – HISTORISCHE UND ETHNOKULTURELLE ASPEKTE	
Filová, Božena: Über die ethnographischen Erforschung der gesellschaftlichen Gruppen	8
Sirovátka, Oldřich: Die Gruppe, das Volk und die Nation in der Konzeption der Folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Die Geschlechts- und Altersdifferenziation in den Hochzeitsbräuchen in der Slowakei	19
Nikolić, Desanka: Die Autorität und Sozialisation des Individuums in der Familie	29
Radovanović, Miljana: Die Sozialisation in der serbischen Ethnographie des 19. und der ersten Hälfte des 20. Jhd	35
Ratica, Dušan: Der Platz der alten Menschen in dem Familien- und Gesellschaftsleben des slowakischen Dorfes	39
Onderčaninová, Andrea: Die gesellschaftlichen Kontakte der alten Menschen in der Gegenwart	45
Beneš, Bohuslav: Der Einfluss der Tradition auf die Entstehung und Formung der Gruppen in Kinderfolklorensembles	51
Profantová, Zuzana: Generation als eine Determinante in der Transmission und Tradition eines Folkloregenes	55
Slavkovský, Peter: Die Saisonarbeiter als soziale Gruppe	65
Kalavský, Michal: Die gesellschaftliche Herkunft der Handwerkerlehrlinge und die Lehrvertragsbedingungen in den J. 1889–1938	71
Čukan, Jaroslav: Die Bedeutung des Unterstützungsvereins in einer Bergarbeitergemeinde	83
Kardošová, Monika: Die Gewerbetreibenden als professionelle Gruppe und ihre Bedeutung für das Gesellschaftsleben der Stadt in der Zwischenkriegszeit	91
Darulová, Jolana: Der Reflex der sozialen Gruppen in der Volksprosa	99
Habovštiak, Anton: Über die „Leinwandhändlersprache“ im oberen Orava-Gebiet	103
Bandić, Dušan: Zur Forschung der Wertorientierung eines wissenschaftlichen Instituts als einer spezifischen sozialen Gruppe	111
Frolec, Václav: Die Mikrostruktur der traditionellen lokalen Gemeinschaft in Böhmen und in Mähren im 19. Jhd	117
Kovačevićová, Soňa: Das Gesellschaftsleben in der Stadt Liptovský Mikuláš in den J. 1830–1945	135
Langer, Jiří: Die Bedeutung der sozialen Umwelt für die kulturelle Differenzierung in der Siedlungsentwicklung	150
Podooba, Juraj: Der Reflex der sozialen Struktur in der Entwicklung der Baukultur und Wohnweise in der slowakischen Provinz	160
Štibrányiová, Tatiana: Zur Problematik der terri-	

torialen Gruppen	167
Méryová, Margita: Die alters- und soziale Differenzierung in lokaler Gemeinschaft	173
Kandert, Josef: Die Funktion der sog. besseren Familien in der Schaffung der Wertsysteme im mittelslowakischen Dorf	181
Škovierová, Zita: Gegenwärtigen Funktionen der Nachbarsgruppen	184
Paríková, Magdaléna: Die Stellung und Funktionen der Dienerschaft in der lokalen Gemeinschaft	191
Chorváthová, Lubica: Zur Frage des Einflusses des kirchlichen Lebens auf die Formung von Interessengruppen der Lokalgemeinschaft in der Slowakei in der 1. Hälfte des 20. Jahrhundert	194
Popelková, Katarína: Gesellschaftliche Anlässe und Gelegenheiten bei denen sich die Bewohner einer Kleinstadt in der Zwischenkriegszeit trafen	199
Beňušková, Zuzana: Der Hebammerberuf im kulturhistorischen Kontext	205
Falťanová, Lubica: Die Genossenschaftliche Handel und die lokale Gesellschaft	215
Sulitka, Andrej: Zur Differenzierung der Folkloretradition einer untergehenden Lokalgemeinschaft in einer national Gemischten Region	224
Michajlova, Kafa: Die Wandernden Sänger-Bettler als soziale Gruppe und ihre Funktionen in der Gesellschaft	230
Kiliánová, Gabriela: Bettler als eine soziale Gruppe und ihre Beziehungen zur lokalen Gemeinschaft	237
Luther, Daniel: Der Corso in Bratislava	247
Vanovičová, Zora: Folklorezyklen über humoristische Gestalten in der Stadt	253
Švecová, Soňa: Funktion des gesellschaftlichen Bewusstseins in der Formierung und Existenz der ethnographischen Gruppen in der Slowakei	257
Marušiaková, Jelena: Kleine ethnische Gruppen – ein Versuch um Klassifikation	262
Dubayová, Mária: Zur Problematik der Beziehungen der lokalen und ethnischen Zigeunergruppe	274
Mann, Arne B.: Die Ehepartnerwahl bei den Zigeuner-Romas in der Region Zips	278
Salner, Peter: Am Rande des Kolokviums	285
DISKUSSION	
Leščák, Milan: Etnofilm Čadca – Anmerkungen zur Retrospektive	287
Luther, Daniel: Die wissenschaftliche Film und Videoaufnahme in Ethnofilm Čadca	292
Lužica, René: Etnofilm und die Fernsehprogramme über die Volkskultur	295
Diskussion auf der Freien Tribune des Ethnofilms Čadca 1988	298
Schlussprotokoll aus dem Filmwettbewerb Ethnofilm Čadca 1988	300
RUNDSCHAU	
Nachruf für Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Jubiläumsgross für Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
Jubiläum von M. Kasper (Milan Leščák)	305

Konferenz „Zehn Jahre der institutionellen volkskundlichen Forschung in Südgemein“ (Jozef Liszka)	306
IX. Internationales Symposium Ethnographia Pannonica (Juraj Podoba)	306
VIII. Internationale Konferenz der Folkloristen in Bulgarien (Hana Hlôšková)	307
Vom Kinderbuch zur Märchenforschung (Viera Gašparíková)	308
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	

CONTENTS

TO THE FUNCTION OF SOCIAL GROUPS IN SHAPING THE SOCIAL CONSCIOUSNESS AND THE WAY OF LIFE – HISTORICAL AND ETHNOCULTURAL ASPECTS	
Filová, Božena: On ethnographical research of social groups	8
Sirovátka, Oldřich: The group, the people and the nation in the conception of folklore	13
Jakubíková, Kornélia: Sexual and age differentiation in the wedding customs in Slovakia	19
Nikolić, Desanka: Authority and socialization of the individual in family	29
Radovanović, Miljana: Socialization in Serbian ethnography of 19th and the first half of 20th century	35
Ratica, Dušan: The role of old people in the family and in social life of the Slovak village	39
Onderčaninová, Andrea: Social contacts of old people at the present time	45
Beneš, Bohuslav: The influence of the tradition on the rise and shaping of groups in the children's folklore	51
Profantová, Zuzana: Generation as a determinant in the transmission and tradition of folklore genre	55
Slavkovský, Peter: Seasonal workers as a social group	65
Kalavský, Michal: The social origin of artisan's apprentices and the contractual relationships in the chosen regions of Slovakia within the years 1889–1938	71
Čukan, Jaroslav: The function of a subsidiary association in mining village	83
Kardošová, Monika: Craftsmen as a professional group and their significance for the social life in town in the interwar period	91
Darulová, Jolana: The reflection of social groups in folk prose	99
Habovštík, Anton: The secret language of upper-Oravian linen-dealers as the expression of their group distinction	103
Bandić, Dušan: To the study of value orientation of a scientific institution as a specific social group	111
Frolec, Václav: Microstructure of the traditional local community in Bohemia and Moravia in the 19th century	117
Kovačevićová, Soňa: The life of associations in Liptovský Mikuláš within the years 1830–1945	135

Langer, Jiří: The significance of social environment for the cultural differentiation in the development of settlement	150
Podoba, Juraj: The reflection of social structure in the development of building culture and dwelling in the Slovak villages	160
Méryová, Margita: The age and social differentiation of the local community (based on the example of dancing life)	167
Štibrányiová, Tatiana: To the problems of the territory groups (on the example of a new-ground settlement Valaská Belá)	173
Kandert, Josef: The function of the so-called better families in creating the value systems in the village of central Slovakia	181
Škovierová, Zita: The present-day functions of neighbour groups	184
Paríková, Magdaléna: The position and function of servants in local community	191
Chorváthová, Lubica: To the question of influence of the religious life on shaping the interest groups of the local community of Slovakia in the first half of 20th century	194
Popelková, Katarína: Social occasions of meeting the inhabitants in a small town in the inter-war period	199
Beňušková, Zuzana: The profession of midwives in the cultural and historical context	205
Falánová, Lubica: The cooperative trade and local community	215
Sulitka, Andrej: To the differentiation of folklore traditions of the extinguishing local community in the region with mixed nationalities	224
Michajlova, Kaťa: Itinerant singers-beggars as a social group and their function in society	230
Kiliánová, Gabriela: Beggars as a social group and their relations to the local community	237
Luther, Daniel: The Bratislava promenade in the past	247
Vanovičová, Zora: To the social function of folklore characters in the town	253

Švecová, Soňa: The function of social consciousness in the shaping and existence of ethnographical groups in Slovakia	257
Marušiaková, Jelena: Small ethnic groups – an attempt at the internal classification	262
Dubayová, Mária: To the problems of the relations between the gipsy local and the gipsy ethnic group	274
Mann, Arne, B.: Choice of marital partner in Gipsies-Roma in the region of Spiš	278
Salner, Peter: Remarks on Colloquy	285
DISCUSSION	
Leščák, Milan: Ethnofilm Čadca – Retrospective Remarks	287
Urban, Milan: Films about Folk Culture and Ethnofilm Čadca	292
Luther Daniel: Scientific film and Video-record on the Ethnofilm Čadca	294
Lužica, René: Ethnofilm and television programmes about folk culture	295
Discussion on free tribune of Ethnofilm Čadca 1988	298
The final protocol from the session of the Jury of Ethnofilm Čadca 1988	300
REVIEWS	
After Ema Marková (Jarmila Paličková-Pátková)	302
Salutation to the anniversary of Soňa Švecová (Marta Botíková)	304
To the anniversary of M. Kasper (Milan Leščák)	305
The Conference entitled “Ten years of the institutional ethnographic research of south Gemer region (Jozef Liszka)	306
The IXth International Symposium of Ethnographia, Pannonica (Juraj Podoba)	306
The VIIIth International Conference of folklorists in Bulgaria (Hana Hlôšková)	307
From children’s books to the investigation of fairy-tales (Viera Gašpariková)	308
BOOKREVIEWS AND REPORTS	

FUNKCIE SPOLOČENSKÝCH SKUPÍN PRI FORMOVANÍ SPOLOČENSKÉHO VEDOMIA A SPÔSOBU ŽIVOTA – HISTORICKÉ A ETNOKULTÚRNE ASPEKTY

V dvojčísle 1–2/1990 časopisu Slovenský národopis sprístupňujeme súbor príspevkov, orientovaných na spoznávanie funkcií spoločenských skupín pri formovaní spoločenského vedomia a spôsobu života, a to z historických a etnokultúrnych aspektov bádania. Väčšina príspevkov odznela na vedeckom kolokviu, venovanom tejto výskumnej úlohe (Piešťany, 29. V. – 1. VI. 1989) a zachováva si i v publikačnom spracovaní charakter potrebný pre spoločné kolokviálne overovanie a precizovanie poznatkov. Niektoré príspevky vznikli dodatočne na objednávku redakcie (D. Nikoličová, M. Radovanovičová, D. Bandič, A. Habovštiak, J. Marušiaková).

Kolokvium nadviazalo na cyklus pracovných stretnutí a seminárov Národopisného ústavu SAV k danej problematike. Znamenalo prvú etapu jej zmapovania z hľadiska poznávacích cieľov etnografickej a folkloristickej vedy. Takýto cieľ si kladie i dvojčíslo, ktorým výsledky riešenia sprístupňujeme. Novembrový prudký zvrät spoločenských pomerov v našej vlasti, otvárajúci pozitívne predpoklady pre reálne uplatnenie demokracie v živote jednotlivca a celej spoločnosti, znamená i pre etnografiu a folkloristiku rozšírený priestor uplatnenia jej poznatkov. Znamená pre ňu výzvu pravdivými analýzami spoločenskej skutočnosti z hľadiska jej historických a etnokultúrnych determinácií prispievať k jej hlbšiemu poznávaniu a najmä zdokonaľovaniu. Redakcia časopisu Slovenský národopis víta a prijíma túto výzvu. Je presvedčená, že i súbor príspevkov nášho dvojčísla – pripravených ešte pred novembrovými udalosťami 1989 – naznačuje, že etnografia a folkloristika u nás má pre pravdivé a nezužované vedecké zhodnocovanie vývinu spoločnosti vlastné pozitívne skúsenosti a východiská s cieľom humanizovať ju, ktoré sa v našom časopise odrážalo už v predchádzajúcom období.

REDAKCIA

SPOLOČENSKÉ KONTAKTY STARÝCH ĽUDÍ V SÚČASNOSTI (na príklade obcí Pača a Ochtiná)¹

ANDREA ONDERČANINOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Problematika starých ľudí ako jednej zo spoločenských skupín je napriek svojej dôležitosti v etnografii nedostatočne rozpracovaná.² Tá doteraz venovala pozornosť najstaršej generácii iba v rámci spracovania tradičného modelu rodinného a spoločenského života v monografických prácach. V posledných rokoch však niekoľko konkrétnych príspevkov ukázalo cesty, ktorými by sa výskumy tejto skupiny mohli zaoberať.³

Úsilím prispieť k rozpracovaniu tejto spoločensky dôležitej témy bolo i vypracovanie diplomovej práce. V nej sme sa pokúsili načrtnúť možnosti etnografie prispieť k charakterizovaniu staroby⁴ a starých ľudí. Za kritérium vymedzenia tejto vekovej skupiny, sme zvolili ich pracovnú aktivitu. V súčasnosti z hľadiska ekonomiky práce i spoločnosti sú za starých ľudí považované osoby, ktoré dosiahli legislatívou určený dôchodkový vek. S nimi sme pri výskume v teréne pracovali. Avšak za predmet nášho záujmu považujeme všetkých dôchodcov, ktorí už nie sú pracovne aktívni v zamestnaní, ani v domácnosti. Ďalej sme sa pokúsili načrtnúť funkcie starých ľudí v spoločenských, rodinných a pracovných interakciách v minulosti i v súčasnosti.

Pre potreby tohto príspevku sledujeme spoločenské kontakty starých ľudí v lokálnom spoločenstve. Vychádzame z porovnania dvoch obcí Rožňavského okresu Pača a Ochtinej.⁵

Obec Pača si v dôsledku prírodných podmienok zachovávala izolovanosť od okolitého prostredia, s ktorým neudržiavala takmer nijaké kontakty.⁶ Rodinný a viac-menej i spoločenský život bol uzavretý v rámci vlastnej obce (o intenzite endogamie svedčia výpovede informátorov). V súčas-

nosti sa uzavretosť obce narušila predovšetkým odchádzaním za prácou do Rožňavy a okolia, odchodom detí do škôl atď. Na druhej strane práve vďaka dostupnosti Rožňavy ako administratívneho aj pracovného centra zostáva v obci veľký počet ľudí strednej a mladej generácie. Preto sme sa stretli s bývaním 3–4 generácií v jednom dome. Aj napriek spomenutému javu sa však prejavuje stály pokles počtu obyvateľov a narastá podiel osôb v dôchodkovom veku (pozri tabuľku 1).

Manželské páry dôchodcov žijú väčšinou spolu s deťmi v rodinnom dome. V obci je 37 dvojíc dôchodcov, ktorí žijú sami v rodinnom dome. Z tohto počtu 23 párov má aspoň jedno dieťa priamo v obci. V 11 prípadoch sa deti odsťahovali z Pače, ale aspoň jedno z nich žije v Rožňave či blízkom okolí a rodičov pravidelne navštevuje. V 3 prípadoch sú dôchodcovia bezdetní. V obci prevažujú rodiny starých ľudí, ktorí žijú spoločne v domoch s deťmi. Ide o 42 prípadov.⁷ Okrem typu zloženej viacgeneračnej rodiny (kde rodičia žijú s rodinou jedného z detí) je v Pači silne zastúpený aj typ disperznej rodiny. Je charakteristická oddeleným bývaním rodičov a detí, ale zároveň aj ich úzkym vzťahom a kooperáciou, ktorá sa prejavuje vzájomnou pomocou a intenzívnou spolupracou.⁸ Ukázalo sa, že vzájomné vzťahy s rodinou a v rámci nich medzigeneračné vzťahy saturujú starým ľuďom v Pači spoločenské potreby a nevyvolávajú intenzívnu potrebu ďalších vzťahov v rámci lokálneho spoločenstva. Preto sme sa stretli i s odmietavým postojom k prípadnému založeniu klubu dôchodcov.

Ochtiná je obcou, kde najmä s ústupom sú-

kromného hospodárstva nastal silný odliv ekonomicky produktívneho obyvateľstva do miest. Tým poklesol počet obyvateľstva v obci a narastá podiel osôb v dôchodkovom veku (pozri tabuľku 2). Len menšia časť dôchodcov v Ochtinej má aspoň jedno dieťa žijúce v obci. Zastúpená je tak zložená viacgeneračná rodina, ako aj rodina disperzná a starí ľudia majú možnosť uplatniť sa v jej rámci. Tieto vzťahy sú uprednostňované pred vzťahmi v lokálnom spoločenstve. Neprejavuje sa záujem ani o činnosť klubu dôchodcov. Väčšina osôb v dôchodkovom veku v obci však žije osamotene, deti sa odsťahovali (najčastejšie do vzdialenejších miest – Bratislava, Košice, Brezno). Dôsledkom toho je, že vzťahy starých ľudí s rodinou nemôžu mať takú intenzívnu formu ako v Pači. Predpokladáme, že do popredia by mali vystúpiť spoločenské kontakty v rámci lokálneho spoločenstva realizované individuálne, ale najmä prostredníctvom inštitucionalizovanej formy – klubu dôchodcov. Ten by mohol nahradiť v súčasnosti oslabené rodinné vzťahy a zabezpečiť koordináciu medzigeneračných kontaktov v rámci lokálneho spoločenstva ako celku i medzi samými starými ľuďmi v obci. Vychádzajúc z tohto predpokladu venujeme činnosti klubu dôchodcov zvýšenú pozornosť.

Z materiálu v obci Pača sa ukázalo, že okrem každodenných vnútromanzelských vzťahov starých ľudí realizujú sa predovšetkým kontakty s rodinou detí a až potom iné vzťahy v rámci lokálneho spoločenstva. Starí ľudia ich radi privítajú, hoci navonok o ne nejavia záujem a sami ich obmedzujú na zvyčajné stretávacie príležitosti. Vzájomné návštevy v domácnosti sú zriedkavé, iba u chorých priateľov. Častejšie sú neutrálne kontakty – stretávanie sa susedov a susediek na priedomí, či pri nákupoch žien v obchode. Muži, ktorí sú mobilní, stretávajú sa v krčme a radi sa schádzajú na dedinskom štadióne pri futbalových zápasoch domáceho mužstva. Príležitosťou ku kontaktom s vrstovníkmi sú pravidelné návštevy nedeľných bohoslužieb a spoločné odchody z kostola domov. Ďalej sú to brigády vyhlasované národným výborom, z nich najmä kosenie obecnej lúky.⁹ Na utváraní stretávacích príležitostí sa podieľa tiež ZPOZ (oslavy MDŽ, zlaté svadby).

V Ochtinej je situácia iná. Dôchodcovia, ktorí majú aspoň jedno dieťa v obci, udržiavajú s jeho rodinou čulé vzájomné vzťahy. Možno ich prirovnať k rodinným vzťahom v Pači. O klub dôchodcov tieto osoby nemajú záujem. Naša pozornosť sa teda upriamila na skupinu starých ľudí žijúcich osamotene, pre ktorých je príznačný obmedzený

kontakt s rodinou. Vzájomné vzťahy sa obmedzujú iba na väčšie rodinné akcie ako sú svadby, krstiny, sviatky, nepravidelné sobotné či nedeľné návštevy. V rámci vzťahov v lokálnom spoločenstve sú to obdobné príležitosti stretania sa ako sme spomenuli v Pači. Akú funkciu v takomto prostredí zohráva klub dôchodcov?

Klub dôchodcov v Ochtinej vznikol roku 1977. Má svoju správkyniu, ktorá dohliada na jeho prevádzku. Býva otvorený každý deň počas celého roka v stanovených hodinách. Zo 186 dôchodcov v obci je členov klubu niečo vyše 80.¹⁰ Pravidelne ho navštevuje 15 až 20 ľudí, najčastejšie však 8 až 10. Klub má svoj vnútorný program, ktorého sa zúčastňujú najaktívnejší členovia – tzv. „partia“. Okrem toho klub dôchodcov spolu s MsNV organizuje autobusové výlety, návštevy estrádnych zábavných programov, družobné akcie s klubom dôchodcov z Hnúšte.

Spomenutú „partiu“, ktorá vlastne určuje činnosť klubu, tvorí skupina starých ľudí, spojených úzkymi kamarátskymi vzťahmi. Stretávajú sa každodenne, neprítomným zaratúvajú absencie. Majú vlastný, ustálený spôsob zábavy, ktorý nie sú ochotní meniť. Prípadný záujemca nebýva privítaný s nadšením: „Ot kohúta vajco vám treba dat, že ste prvýkrát prišli semkát“ (Ž 1928). Po niekoľkých návštevách sa buď prispôsobí „partii“, alebo – čo je častejší prípad – prestane do klubu chodiť. Členovia partie tvoriaci stály kolektív – malú osobitnú skupinu v obci s vlastným spôsobom zábavy, trávením voľného času ako i vykazovanou činnosťou – plnia skôr funkciu spolku. Charakter programu podmieňuje, aby členovia boli čulí, pohybliví a nemali nijaké zdravotné problémy. Okrem dvoch manželských párov sú to vdovci a vdovy bez detí v obci. Okrem členov partie jeden-dvakrát do týždňa prichádzajú i jednotlivci, ktorí zvyčajne sledujú televízne vysielanie a hlbšie sa do zábavy partie nezapájajú.

Ukazuje sa, že klub dôchodcov v Ochtinej je ustanovený, v ktorej majú zastúpenie mobilní starí ľudia, schopní a ochotní prispôbiť sa existujúcim spoločenským vzťahom v danom kolektíve: „Ja som taká oslabená, že tam nechodím“ (Ž 1901); „Ťažko sa už tým starším chodí, chladno je, tma, poľadovica, boja sa, že spadnú a tí, čo nevládzu, nechodia“ (Ž 1914). Môžeme povedať, že u samotných starých ľudí, práve u bývalých aktívnych členov klubu sa utvárajú zhoršením ich fyzického stavu psychické zábrany „neschopnosti“. Strácajú záujem zúčastňovať sa klubového života, u niektorých sa utvára až negatívny postoj k nemu. Odôvodňujú to zlými

vzťahmi medzi členmi alebo nevhodnými spôsobmi zábavy, pri ktorých sa už dostatočne nevedia realizovať. Pritom však v predchádzajúcom období sa na tom istom spôsobe zábavy spolupodieľali a schvaľovali ho.

Je zaujímavé, že členovia partie berú ako samozrejmosť, že v klube sa stretávajú len oni a súhlasia s tým, že starší, ktorí nevládzu, do klubu nechodia: „To je prirodzené, že už nechodia, pani Hricová už nechodí, lebo nepočuje. Čo sa na nás bude len pozeráť, keď nepočuje čo sa rozprávame. To už nie je pre nich, veď ich aj nohy bolia, tak nech doma sedia“ (M 1914). Prevláda názor, že kto sám chce, do klubu príde a nasilu ho medzi seba volať nebudú.

Nie je povinnosťou ani zvykom pripravovať občerstvenie alebo nosiť nejaké „priskočné“. Starý človek sám podľa toho, či mu vyhovuje kolektív, spôsob komunikácie, zábavy a trávenia voľného času sa rozhodne, či bude chodiť pravidelne, zriedkavo, alebo vôbec.

Náplňou práce a činnosti žien z partie počas zimy je vyšívanie a háčkovanie. Ženy sa učia jedna od druhej vzory a organizujú i výstavy ručných prác. Vymieňajú si kuchárske recepty a každá, ktorá niečo napečie, donesie ochutnať ostatným. Veľmi obľúbenou sa stala hra v karty pre mužov i ženy. Hrá sa vždy, ak nie je príťažlivé televízne vysielanie: „O ôsmej večer príde naša hodina, už ideme karty biť. Smejeme sa, taký krik spustíme“ (Ž 1914)); „Väčšinou sa v klube len rozprávame, pozeráme televízor, ale hlavne kartujeme. Smejeme sa pri tom. Tak to počuť a ľudia si ktoviečo myslia, že sa napijeme. Možno to tí povedali, čo raz v klube boli“ (Ž 1928).

Lokálne spoločenstvo nie je veľmi naklonené tomuto spôsobu zábavy a pri výskume sme sa stretli s názormi o nesprávnom prístupe partie k nevládnym starým ľuďom. Podľa mienky mladších spoluobčanov, členovia partie by sa mali postarať o neschopnejších starých ľudí, alebo ich chodiť navštevovať. Zvykom partie sa stali spoločné oslavy menín a narodenín. Vtedy sa členovia poskladajú na kyticu, prípadne každá zo žien doma napečie a spoločne oslavujú.¹¹ Na pravidelných štvrtkových posedeniach pri čaji a šľahačke je zvykom spievať piesne. Do stáleho repertoáru patrí „dôchodcovská hymna Zahučali hory, zahučali lesy“ a „klubovská pieseň Nebudem ja v starom dome bývať“ (pozri prílohu).¹²

Jednou zo spoločných akcií členov klubu dôchodcov, do ktorého sa zapája väčší počet starých ľudí, sú obecné jarné a jesenné brigády. Tieto však už nezaraďujeme do vnútorného programu klubu

dôchodcov, ale do činnosti širšieho významu. Sem patria napr. posedenia v klube pri príležitosti Mesiaca československo-sovietskeho priateľstva spojené s občerstvením a kultúrnym programom, ktoré pripravujú členky partie.¹³ Ďalej sú to výročné členské schôdze, oslavy MDŽ, kde sú pozývané iba tie ženy a muži, ktorí boli v klube počas roka aspoň raz. Predovšetkým však sú to autobusové výlety, ktoré sa uskutočňujú dva až trikrát do roka. Tieto spomínané akcie, ako aj zakúpenie pohrebného venca zosnulému členovi klubu dôchodcov, sú stimulmi pre platenie členských príspevkov aj inak neaktívnych členov klubu: „Som členkou, platím si, ale nechodím do klubu. Už mi aj hovorili nech si neplatím. Ale ja budem, lebo keď zomriem, aspoň ten veniec mi donesú“ (Ž 1905).

Istým druhom spoločenských kontaktov starých ľudí s okolím je i družobný styk s klubom dôchodcov z Hnúšte. Dochádza k vzájomným návštevám spojeným s výletom do blízkeho okolia, ktorý je zakončený v prírode varením guláša alebo kapustnice. Táto akcia dáva priestor pre uplatňovanie širších vzťahov medzilokálnych a vnútrogeneračných, ktoré sa uskutočňujú i formou vzájomnej korešpondencie.

Klub dôchodcov v Ochtinej plní na jednej strane komunikačnú funkciu, obmedzuje sa však na stálu skupinu starých ľudí v obci – partiu. Tým pomáha nahradiť oslabené rodinné vzťahy. Na druhej strane zohráva i akúsi segregáciu funkciu medzi samotnými starými ľuďmi, pretože vylučuje z nej tých, ktorí sa už nedokážu prispôbiť „klubovému“ spôsobu zábavy. Tí sa necítia medzi ostatnými starými ľuďmi plnohodnotne. Odchádzajú z klubu dobrovoľne s presvedčením, že klub dôchodcov má slúžiť a je vhodný len pre čulých a životaschopných starých ľudí. Nemalou mierou prispievajú k tomu i členovia partie svojimi názormi: „Budem chodiť do klubu dovtedy, kým budem vládvať. Potom už načo“ (M, Ž 1914).

Záverom je dôležité zdôrazniť, že veľmi úzka prepojenosť vzťahov rodinných a v rámci lokálneho spoločenstva spôsobuje, že príslušníci najstaršej generácie, pokiaľ môžu a majú možnosť, usilujú sa plne uplatňovať v rámci rodiny. Rodina a deti, resp. vnuci sú i dnes najdôležitejšou referenčnou skupinou starých ľudí a veľakrát i centrálnou životnou hodnotou. Preto uplatňovanie sa vo vzťahoch s rovesníkmi či inými zložkami lokálneho spoločenstva sa javí až druhoradé a ani individuálne či inštitucionalizované vzťahy (ako sme videli na príklade Ochtinej) ich v plnej miere nenahradzujú. Zaujímavým sa ukázalo, že v Pači

skupina starých ľudí navonok vystupuje ako homogénna pre všetkých, v dôsledku silných rodinných vzťahov. V Ochtinej, kde tieto vzťahy

sú oslabené, skupina starých ľudí vystupuje ako heterogénna, diferencovaná do niekoľkých podskupín.

POZNÁMKY

- 1 Materiál je čerpaný z diplomovej práce „Postavenie starých ľudí v rodine a spoločnosti“ (školiteľ PhDr. J. Ordoš), ktorá bola obhájená na Katedre etnografie a folkloristiky FFUK v Bratislave roku 1987.
- 2 Táto problematika je o to páľčivejšia a týka sa i etnografie, pretože prognózy demografov upozorňujú na neustály vzrast obyvateľstva v postproduktívnom veku. Kým roku 1950 podiel osôb nad 60 rokov bol 14,4 % všetkého obyvateľstva, r. 1973 bol 19,8 % a r. 1990 bude v ČSSR 3 mil. 79 tisíc osôb v postproduktívnom veku. Do roku 2000 ich počet ešte vzrastie, čo znamená, že asi 1/5 všetkého obyvateľstva bude v postproduktívnom veku. In: CHARVÁT, F.: Sociálna štruktúra socialistickej spoločnosti a jej vývoj v Československu. ACÁDE-MIA, Praha 1980, s. 199; Sústredenejšiu pozornosť problematike starých ľudí venovali iné vedné disciplíny (medicína, psychológia, sociológia, demografia) v príspevkoch ako sú napríklad: CAHOVÁ, B.: Aktivní stáří jako zdravotní a sociální problém. Sociológia, 14, 1982, č. 1., s. 198–205; HORAN-SKÝ, M.: K niektorým sociologickým problémom procesu starnutia a staroby. Soc. Čas., 18, 1982, č. 6., s. 612–624; KÜMPEL, Q.: Sociálně psychologické aspekty stárnuti a stáří. In: Knihovnické služby starým lidem a výchova k úctě ke stáří. Praha, Státní knihovna ČSR 1983, s. 41–48; MACHOŇ, L.: Sociální politika a občané v důchodovém věku. Soc. Čas., 18, 1982, č. 6, s. 603–612; NEUMANOVÁ, E.: Pracovní aktivita člověka na dedině a jeho postoje očami psychologa. Slov. Národop., 27, 1979, č. 2, s. 273–279; RENDLOVÁ, E.: Způsob života starých lidí a rodinné vztahy. Soc. Čas., 18, 1982, č. 6, s. 625–641.
- 3 PRANDA, A.: Základné činitele procesu prenášania etnokultúrnych tradícií. Slov. Národop., 31, 1983, č. 3–4, s. 501–517; RATICA, D.: Etnografické štúdium rodinnej výchovy. (K otázkam pojmu a kontextu). Slov. Národop., 30, 1982, č. 2, s. 219–229; RATICA, D.: Rodinná výchova ako forma integračného prenosu etnokultúrnych informácií. Slov. Národop., 31, 1983, č. 3–4, s. 534–539; RYCHLÍK, J. – RYCHLÍKOVÁ, M.: Kultura osob v důchodovém věku na malém městě v 80. letech 20. století. Národop. Inf., 1985, č. 1, s. 85–93; RYCHLÍKOVÁ, M.: K niektorým problémom postavenia ženy v dôchodkovom veku v dedinskej rodine. Slov. Národop., 31, 1983, č. 3–4, s. 557–559; SALNER, P.: Postavenie osôb v dôchodkovom veku v súčasnej vidieckej rodine. Slov. Národop., 31, 1983, č. 3–4, s. 524–529.
- 4 Bližšie pozri c. d. v poznámke 1, s. 12–28.
- 5 Výskumy v obciach sme robili v rokoch 1985 a 1986.
- 6 Obec Pača leží v juhovýchodnej časti Slovenského Rudohoria a patrí medzi valaské obce. Bola hospodársky izolovaná, z troch strán uzavretá lesmi a vrchmi. Prístupová cesta je aj dnes len od Krásnohorského Podhradia s obyvateľstvom maďarskej národnosti, s ktorým obyvatelia Pače neudržiavali vzťahy.
- 7 Tieto číselné údaje boli zistené k letu r. 1986.
- 8 Porovnaj SALNER, P.: Štruktúra súčasnej rodiny v Sebechleboch. Slov. Národop., 27, 1979, č. 2, s. 269–270.
- 9 Národný výbor vlastní 1 hon lúk, kde sa dá kosiť len ručne. Tejto akcie spolu s mladšími obyvateľmi sa radi zúčastňujú i dôchodcovia (mená zúčastnených sa vyhlasujú v miestnom rozhlase). Ich výpovede nasvedčujú, že sa medzi mladšími dobre cítia (kosba sa pravidelne končí spoločným varením gulášu), zabavia sa, ale predovšetkým majú pocit užitočnosti a sú hrdí na to, že v ich dedine ešte i dôchodcovia chodia pomáhať a v Krásnohorskom Podhradí nie.
- 10 Číselný stav dôchodcov sa viaže k letu r. 1986. Za člena klubu dôchodcov sa považujú tí, čo si platia 25 Kčs členské známky.
- 11 Pravidelnou pochútkou pri večerných posedeniach sa stala šľahačka s kompótom a napolitánkami. Kúpu šľahačky zabezpečí správkynia z dopredu poskladaných peňazí. Kompót donesie striedavo vždy niektorá zo žien. Uvarí sa čaj a ten, kto páli slivovicu, donesie do spoločných zásob, z ktorých sa potom čerpá.
- 12 Text tejto piesne získali dôchodcovia z klubu v Ochtinej od dôchodcov klubu v Hnúšti. Spieva sa na nápev piesne „Kdeže ideš Helenko, Helenko“. Túto pieseň nazývajú dôchodcovia z klubu častuška alebo klubovská pieseň.
- 13 Dve spomenuté piesne (dôchodcovská hymna a klubovská pieseň) svedčia o stálosti repertoáru, ktorý sa javí ako príznak skupinovosti. Piesne sú zahrnuté v každom kultúrnom programe pri spoločných slávnostných posedeniach dôchodcov z klubu, akými sú výročné členské schôdze, oslavy MDŽ atď.

Klubovská pieseň – častuška

*Nebudem ja v starom dome bývať,
nebudem ja pálenočku pijať.
Postavím si dom dvojposchodový,
polovičku dám svojmu synovi.*

*Keď ja budem v novom dome bývať,
vtedy budem šťastné dni užívať.
Budem si ctíť synáčka svojeho,
aby ma nevyhnal z domčeka svojeho.*

*Predať dom a kúpiť autiak nový
prišlo na um môjmu synáčkovi
a keď bolo už pred Veľkou nocou,
otec chodte do domu dôchodcov.*

*Tam vám bude veľmi dobre bývať,
nič nerobiť len sa z okna dívať.
Veď ja na vás nikdy nezabudnem,
ja vás často navštevovať budem.*

Tabuľka 1

PAČA

ROK	POČET OBYV.	DÔCHODCOVIA	
1965	848	97	11,3 %
1986	706	176	24,9 %

*Prešlo leto, odkvitajú kvietky,
neprihodia moje milé dietky.
Čo sa stalo a čo je s nimi,
azda prídu ešte tejto zimy.*

*Prešiel rôčik aj vianočné sviatky,
neprišli mi moje milé dietky.
Moje srdce dňom nocou krváca,
môj život sa už pomaly stráca.*

*Vďaka našej milej spoločnosti,
že žijeme takto bez starosti,
keď aj dietky na nás zabúdajú
v domove sa o nás postarajú.*

Tabuľka 2

OCHTINÁ

ROK	POČET OBYV.	DÔCHODCOVIA	
1965	686	97	14,1 %
1986	590	186	31,5 %

SOCIAL CONTACTS OF OLD PEOPLE AT THE PRESENT TIME

Summary

The article is aimed at illustrating the function of old people in social interactions within the family and local community. The author follows comparisons of two villages in the Rožňava district – Pača and Ochtina where field investigations were accomplished within the years 1985 and 1986. In Ochtina village the attention was turned to a group of old people living alone in which one could expect greater presumption of social contacts coming to the foreground in the local community also by means of the institutionalized form – pensioners' club. This could at the present time replace the weakened family relations and provide the coordination of intergeneration relationships within the local community as a whole, as well as among old people in the village themselves. Following this presumption, the activity of pensioners' club was observed.

The material from the village Pača, where the old people are living in complex more generational and dispersed families, showed that the most frequent mutual contacts, which were applied

among other generations as well, were the meetings in masses, in shops, mutual meeting in front of their houses, meetings at workplace or communication from the garden, events organized by the national committee and Boards for civil affairs. These forms of social contacts in local community were sufficient for the old people from Pača village. However, they are in the background as compared to their activities in the family, thus being second-rate from the aspect of function.

The same phenomena as in Pača were characteristic for the old people in Ochtiná village living also in complex more generational and disperse families. This group of pensioners does not show interest in the club activity. What function has, however, the club in the environment of solitary living old people?

On one hand, it fulfills a communication function, however, being restricted to the permanent group of old people – "a party" whose members (8–10) are taking an active part in the every day internal club's activity. On the other hand, it plays

a segregation function among old people, eliminating from it those who are not as vital and who cannot adapt themselves to the "club" way of entertainment.

By conclusion, it may be stated that the very close linkage between the family relations within the local community results in the fact that the

members of the oldest generation, as far as they can and have the possibility, are trying to be useful mainly in family relationships. The social contacts in local community are secondary to them and neither the pensioners' club does replace them to full extent.

Obecný sluha ako bubeník. Lipt. Mara, okr. Lipt. Mikuláš. Foto A. Polonec 1963. Fotoarchív SNM Martin

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied

Ročník 38, 1990, číslo 1–2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc., PhDr. Soňa Burlasová, DrSc., doc. PhDr. Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparíková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosáľová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc., PhDr. Peter Slavkovský, CSc., PhDr. Viera Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, št. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 26,–; celoročné predplatné Kčs 104,–

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma PNS – ÚED, Bratislava, ale aj každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS – Ústredná expedícia a dovoz tlače, Nám. Slobody 6, 884 19 Bratislava

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1990

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Академии Наук

Год издания 38, 1990 № 1–2

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Лениново нам. 12

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang 38, 1990, Nr. 1–2 Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of the Slovak Academy of Sciences

Volume 38, 1990, No. 1–2

Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de l'Académie slovaque des sciences

Année 38, 1990, No. 1–2

Parait quatre fois par an. Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Leninovo nám. 12

Distributed in the socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia, Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, B. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Amsterdam HOLLAND

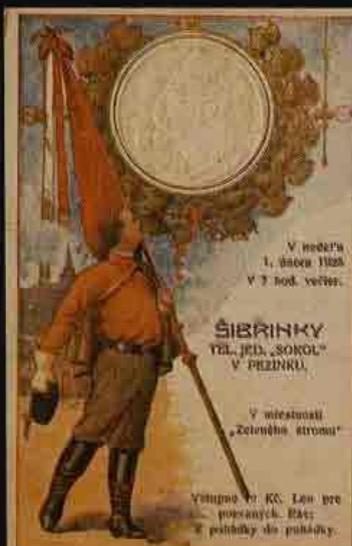
TELOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL V PEZINKU
 poriada dňa 4. februára 1928 u p. Demoviča

ŠIBRINKY

Ráz: jaro, leto, podzim a zima — Hudba peš. pl. č. 29
 Začiatok o 20. h. — Vstupné 20 Kčs a obecná dávka.

Dozvuky Šibrínek dňa 18. februára 1928
 „u Zeleného stromu“. — Vstupné ľubovoľné.

*Príležitostky o poroaz u s. Krupovej. — Tdto pozvánka
 platí i na dozvuky. — Len pre pozvaných.*

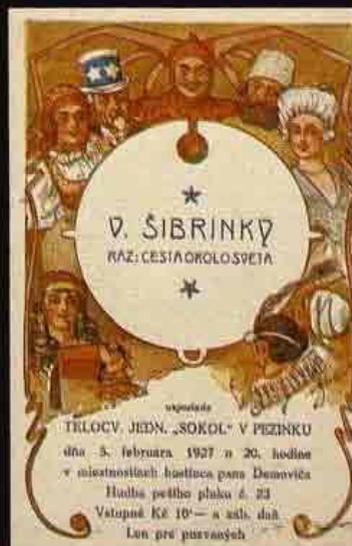
V nedelu
 1. února 1928
 v 7 hod. večer.

ŠIBRINKY

TEL. JED. „SOKOL“
 V PEZINKU

V miestnosti
 „Zeleného stromu“

Vstupné 20 Kč. Len pre
 pozvaných. Ráz:
 7 pešobky do publiky.

★
 V. ŠIBRINKY
 RÁZ: CESTA OKOLO SPEIA
 ★

organizuje
 TELOCV. JEDN. „SOKOL“ V PEZINKU
 dňa 3. februára 1927 u 20. hodine
 v miestnostiach hostiaca pana Demoviča
 Hudba pešobky pluku č. 23
 Vstupné Kč 10 — a sals. dáň
 Len pre pozvaných

T. J. SOKOL v Pezinku

poriada dňa 31.ho decembra 1929 v Sokolovni

silvestrovský večierok

s bohatým programom a tanečnou zábavou, na
 ktorý Vás i s ct. rodinou srdečne zve. Začiatok
 o pol 8 hod. večer. / Vstupné Kčs 5 a odznak
 Kčs 5. / Siolové zariadenie! Len pre pozvaných

Predpredaj vstupeniek u s. Krupovej.